

## MATEMATIKA DARSLARINI FANLARARO BOG‘LIQLIK ASOSIDA TASHKIL ETISH BO‘YICHA USLUBIY TAVSIYALAR

*Normurodova Dilorom Xudoyberdiyevna*

*Surxondaryo viloyati Sho‘rchi tumani*

*73-umumiy o‘rta ta‘lim maktabi matematika fani o‘qituvchisi*

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada matematika darslarini fanlararo bog‘liqlik asosida tashkil etish bo‘yicha uslubiy tavsiyalar va zamonaviy usullar keltirilgan.

**Kalit so‘zlar:** murakkab, ko‘ptarmoqli, omad lotto, mantiqiy, kreativ, mustaqil...

Vatanimiz ta‘limi keng qamrovli islohotlarni hamda qayta qurish ishlarini amalga oshirishdek murakkab jarayonni boshidan kechirdi va kechirmoqda. Ulardan ko‘zda tutilgan maqsad maktab faoliyatini demokratlashtirish uning insonparvarlik tamoyillarini rivojlantirish, shu asosida o‘quv-tarbiya ishlari mazmunini, uning shakl va uslubini kompleks yangilash va yanada takomillashtirishdan iboratdir. Yangilangan ta‘lim to‘la ma‘noda yangicha tafakkur, sog‘lom fikr demakdir. Bilim olish va olingan bilimni mamlakatimiz xizmati yo‘lida xizmat qildirish oliy insoniylik burchidir. Bu vazifalarni muvaffaqiyatli hal etishning muhim shartlaridan biri chet el maktabi va pedagogikasi tajribalarini o‘rganishdir. Bugungi kunda har qaysi xalq davlat va jamiyatning taraqqiyot darajasi, avvalambor, uning inson kapitaliga, inson rivojida berayotgan e‘tibori bilan o‘lchanadi.

Barchamizga ma‘lumki, matematika va yuqori sinflarda algebra darslari mavjud bo‘lib, unda misol va masalalar yechimini topish o‘quvchilarda anchagina qiyinchilik tug‘diradi. Darslarni integratsion, ya‘ni fanlararo bog‘liqlikni ta‘minlagan holda tashkil etish yaxshi samara beradi.

**Quyida shunday usullardan bir nechtasini taqdim etmoqchiman:**

**“Rezyume metodi. Ushbu metodning maqsadi quyidagilardan iborat:**

Bu metod ona tili, informatika fanlari bilan bog‘lanishi mumkin.

Bu metod murakkab, ko‘ptarmoqli, mumkin qadar, muammoli xarakteridagi mavzularni o‘rganishga qaratilgan. Metodning mohiyati shundan iboratki, bunda mavzuning turli tarmoqlari bo‘yicha bir xil axborot beriladi va ayni paytda, ularning har biri alohida aspektlarda muhokama etiladi. Masalan, muammo ijobiy va salbiy tomonlari, afzallik, fazilat va kamchiliklari, foyda va zararlari bo‘yicha o‘rganiladi. Bu interfaol metod tanqidiy, tahliliy, aniq mantiqiy fikrlashni muvaffaqiyatli rivojlantirishga hamda o‘quvchilarning mustaqil g‘oyalari, fikrlarini yozma va og‘zaki shaklda tizimli bayon etish, himoya qilishga imkoniyat yaratadi. “Rezyume” metodidan darslarda individual va juftliklardagi ish shaklida, amaliy va seminar mashg‘ulotlarida kichik guruhlardagi ish shaklida mavzu yuzasidan bilimlarni mustahkamlash, tahlil qilish va taqqoslash maqsadida foydalanish mumkin. O‘quvchilarni erkin, mustaqil va mantiqiy fikrlashga, jamoa bo‘lib ishlashga, izlanishga, fikrlarni jamlab, taqqoslash usuli yordamida mavzudan kelib chiqqan holda o‘quv muammosini yechimini topishga hamda kerakli qaror qabul qilishga, jamoaga o‘z fikri bilan ta’sir etishga, mavzuga oid umumiy tushuncha berishda egallagan bilimlarini qo‘llay olishga o‘rgatadi.

**Bu metod quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:**

1. Kichik guruhlariga bo‘linish.
2. Tarqatma materiallar tarqatish va ular bilan ishlash.
3. Fikrlarni yozma tarzda bayon etish.
4. Taqdimot o‘tkazish.

**“Omad lotto” usuli.**

Bu usulda o‘quvchilar qopda yashiringan ko‘ptokchalarni tanlab unda yashiringan savollarga javob berib, ajoyib shkalatlarni qo‘lga kiritishadi

1. Maxrajdagi irratsionallikni yo‘qotish uchun qanday bosqichlarni amalga oshirish kerak
2. Kasrning kvadrat ildizi xossalarni aytib bering
3. Ko‘paytmaning kvadrat ildizi haqidagi teoremani aytib bering



**“Sayohat” metodi** ham matematika darslarini tashkil etishda muhim ahamiyatga ega. Bu usul orqali **geografiya** fani bog‘lanadi. Sayohat metodi ekskursiya metodining rivojlanishi natijasi sifatida yuzaga kelgan.

**Bu metod o‘quvchilarda quyidagi imkoniyatlarni paydo qiladi:**

- atrof-muhit hodisalari bilan tanishish;
- tabiat va inson hayotining butunligini anglash;
- turli loyihalar ishlab chiqishda tajriba orttirish;
- madaniy sayohat qilish ko‘nikmasi;
- muayyan madaniyatlar haqida tasavvurga ega bo‘lish
- o‘rganilayotgan obyektlarda aks ettirilgan jarayon va hodisalarni ilg‘ash.



Dars-sayohat kognitiv didaktik o‘yinga asoslangan bo‘lib, u xayoliy sayohatdan iborat. Bu har birimiz bolaligimizda o‘ynagan chipli o‘yinlarni eslatadi.

Darsning bu qurilishida talabalar tasavvur, fantaziya, mavhum fikrlashdan foydalanishlari mumkin.

Ushbu usul o'qituvchi tomonidan turli shakllarda qo'llanilishi mumkin, eng keng tarqalganlaridan biri kemada sayohat qilishdir. Ushbu shakldan foydalanib, o'qituvchi sinfdagi rollarni belgilashi kerak:

**Kema kapitani.**

**Kapitan yordamchisi.**

**Ekipaj a'zolari.**

Sinf bo'yicha siz jadvallarni - orollarni - stansiyalar sifatida joylashtirishingiz mumkin, ularning har biri o'z raqami va nomiga ega bo'lishi kerak. Qulayroq "sayohat" uchun oldindan vazifalar bilan sayohat varaqlarini tayyorlash kerak. Sinfdan turli darajadagi o'quvchilar bo'lganligi sababli, vazifalar har xil murakkablikda bo'lishi kerak. Shuningdek, stansiyaga borish uchun qo'shimcha imkoniyat berish uchun qo'shimcha savollar berish kerak. Nazorat stansiyasi majburiy bo'lishi kerak, uni barcha talabalar bajarishi kerak, shuning uchun vazifalarni minimal murakkablik darajasida tuzish yaxshiroqdir. Dars-sayohat oddiy darslardan farq qiladi, shuning uchun unga tayyorgarlik ko'proq puxtalikni talab qiladi. O'qituvchi mayoqlar - o'quvchilar o'tadigan stansiyalar bilan xarita tayyorlaydi. Har bir mayoq topshiriq kartalari, shuningdek, mukofotlar uchun turli ballga ega kartalar yoki qoidalarni buzganlik uchun jarima kartalari bilan birga keladi. Siz murakkabroq vazifalar va yuqori ball bilan ajablantiradigan mayoqlardan foydalanishingiz mumkin.

Vazifalar uchun siz savollar, musiqiy yoki illyustrativ seriyalar bilan

taqdimot tayyorlash mumkin.

**“Sayohat” metodi quyidagi bosqichlardan tarkib topgan:**

1-bosqich. O'qituvchi o'yin qoidalari bilan tanishtiradi, rag'batlantirish va jarima ballarini tushuntiradi.

2-bosqich. Talabalar jamoalarga bo'lingan, optimal raqam 2 - 3 ta jamoa bo'ladi, ular kapitan, yordamchi va boshqa rollarni belgilaydilar.

3-bosqich. Jamoalar xarita ustida ishlashni va stansiyalarga tashrif buyurishni boshlaydilar.

4-bosqich. Ballar hisobga olinadi va g'oliblar taqdirlanadi.

Bu kabi usullar umumta'lim maktablarida matematika darslarini fanlararo bog'liqlik asosida tashkil etish o'rganishda eng samarali usullardandir.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:**

1.S.Eshqobilov, B.Xurramov "Fanni o'qitishda axborot texnologiyalaridan foydalanish". O'quv qo'llanma. 2019-y.

2. Roziqov O., Og'ayev S., Mahmudov M., Adizov B. Ta'lim texnologiyasi. Toshkent, "O'qituvchi", 1999-yil.

3. Karimov, K. (2023). OFFICIALS OF JUDICIAL INSTITUTIONS AND HISTORY OF THEIR FORMATION. *Абай атындағы ҚазҰПУ-нің ХАБАРИШЫСЫ, «Юриспруденция» сериясы.*

4. Karimov, K. (2021). Qozilik mahkamalari hujjatlariga oid ayrim mulohazalar. *Sohibqiron yulduzlari.*